

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

> Retouradres Postbus 90801 2509 LV Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD Den Haag

Postbus 90801
2509 LV Den Haag
T 070 333 44 44

Onze referentie
2025

Datum

Betreft Kabinetsreactie inzake amendement leden Joseph,
Omtzigt (NSC) en Vermeer (BBB)

In deze brief geef ik, op verzoek van de Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van uw Kamer¹, mijn schriftelijke reactie op het amendement Joseph c.s. over het invoeren van een goedkeuringsrecht bij interne waardeoverdracht van pensioenen ten aanzien van individueel bezwaarrecht dan wel collectief referendum (hierna: referendum).² Ook geef ik in deze brief antwoord op de Kamervragen van de leden Vijlbrief (D66), Ceder (ChristenUnie), Inge van Dijk (CDA) en Haage (GroenLinks-PvdA) over het Raad van State-advies.³ Daarnaast geef ik aan welke initiatieven ik wil nemen om samen met maatschappelijke partijen het draagvlak voor de transitie onder deelnemers te vergroten en het duurzame perspectief op meer koopkracht te versterken.

Om tot mijn reactie op het amendement te komen, heb ik mij gebaseerd op de wetsgeschiedenis van de Wtp, de voortgangsrapportages monitoring Wtp,⁴ de diverse gesprekken die ik heb gevoerd met personen en organisaties die betrokken zijn bij het pensioenstelsel,⁵ het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State (hierna: de Raad van State), de appreciaties van de sociale partners en uitvoeringsorganisaties uit de sector, de zienswijzen van de toezichthouders en het advies van de Raad voor de Rechtspraak. Deze appreciaties, adviezen en zienswijzen heb ik op 17 maart jl. met uw Kamer gedeeld.⁶

Met de indieners van het amendement **1** **onderschrijf ik het belang van vertrouwen in het pensioenstelsel en een solide draagvlak voor de transitie.** Na de zorgvuldige uitgebreide wetsbehandeling van de Wtp, wordt er sinds medio 2023 uitvoering gegeven aan deze grote stelselherziening. Mijn verantwoordelijkheid is om de uitvoering van de pensioentransitie **zorgvuldig te laten plaatsvinden**, wat ook bijdraagt aan het vertrouwen in het pensioenstelsel. Het is en blijft daarbij

¹ [Verzoek om een schriftelijke appreciatie van het amendement Joseph c.s. \(Kamerstuk 36 578, nr. 8\) | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

² Kamerstukken II 2024-2025, 36578, nr. 10.

³ 2025Z04943.

⁴ [Kamerstukken II 2023-2024, 32043, nr. 653](#) en [Kamerstukken II 2024-2025, 32043, nr. 681](#).

⁵ Hieronder valt ook de brief van ANBO-PCOB, NOOM, SOMNL en de KBO-gewesten Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland aan Raad van State, zoals verzocht in de procedurevergadering van 25 maart (kenmerk 2025Z04716/2025D13125), en daarnaast het [manifest van de jongerenorganisaties](#) zoals aangeboden aan de Tweede Kamer op 18 maart.

⁶ Kamerstukken II 2024-2025, 36578, nr. 11.

Overzicht van opmerkingen bij Brief Kamer - Kabinetsreactie amendement NSC

Pagina: 1

 Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

onderschrijf ik het belang van vertrouwen
in het pensioenstelsel en een solide draagvlak voor de transitie.
zorgvuldig te laten plaatsvinden,

noodzakelijk om open te staan voor signalen en te zorgen dat eventuele fouten voor deelnemers snel en adequaat worden hersteld. Daarbij moet de wetgever balans vinden tussen het bieden van voorspelbaarheid aan uitvoerende partijen en het tijdig doorvoeren van verbeteringen in het wettelijk kader waar nodig. Ik volg daarbij de redenering van de Raad van State dat alleen **1** eer bijzondere en urgente nieuwe inzichten en rechtspraak fundamentele wijzigingen van het wettelijk kader en de onderliggende afspraken met maatschappelijke partijen rechtvaardigen, mede omdat de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel al in volle gang is en voor sommige pensioenfondsen zelfs al is afgerond.

Datum

Onze referentie
2025

Leeswijzer

De brief gaat in paragraaf 1 in op de belangrijkste kenmerken van ons tweede pijler pensioenstelsel: **3** ollectiviteit en solidariteit. Paragraaf 2 gaat in op de gevolgen van het amendement voor een evenwichtige transitie voor alle deelnemersgroepen, de keuzebegeleiding van de deelnemer rondom een referendum dan wel individueel bezwaarrecht, de positie van de sociale partners en andere juridische aspecten. Of en hoe het referendum danwel individueel bezwaarrecht is in te passen in de lopende transitie komt in paragraaf 3 aan bod, net als de financiële en budgettaire gevolgen. Tot slot ga ik in paragraaf 4 in op hoe ik samen met maatschappelijke partijen het draagvlak voor de transitie onder deelnemers wil vergroten en het duurzame perspectief op meer koopkracht in de uitkeringsfase wil versterken.

1. Collectiviteit en solidariteit in ons pensioenstelsel

Ons pensioenstelsel kenmerkt zich door **6** ollectiviteit en solidariteit. Pensioendeelnemers van alle generaties nemen samen deel aan het pensioenfonds waarbinnen goede en slechte risico's onderling worden gedeeld, zodat zij **7** ezamenlijk voordeel behalen uit de voordelen van het collectief en onderlinge solidariteit. De verplichtstelling draagt hieraan bij. Het behouden van deze collectiviteit en solidariteit is een essentiële randvoorwaarde voor het slagen van de pensioentransitie. Waar het gaat om regelingen ondergebracht bij een pensioenfonds, wegen sociale partners en pensioenfondsen of het in het belang van alle deelnemersgroepen is om de pensioenen bij elkaar te houden (in te varen) en zo de collectiviteit en solidariteit te waarborgen, of niet. Dat is ook de reden dat de Pensioenwet voorschrijft dat er sprake is van **8** varen, tenzij dit onevenredig ongunstig is voor betrokkenen (artikel 150I van de Pensioenwet).⁷

Het bij elkaar houden van het collectief draagt bij om de doelen van de Wtp het snelst te kunnen bereiken, omdat daarmee de voordelen van het nieuwe pensioenstelsel neerslaan op het gehele pensioenvermogen in plaats van alleen op de nieuwe pensioenopbouw. **9** aardoor profiteren alle generaties deelnemers snel van de voordelen van het nieuwe pensioenstelsel.⁸ De verbetering in het verwachte pensioen op de korte en lange termijn is ook een van de redenen geweest om in de Wtp een standaard invaarpad op te nemen. Als er niet wordt

⁷ Als sociale partners besluiten om niet in te varen kunnen zij vervolgens, als zij dit wenselijk vinden, ook besluiten om de nieuwe opbouw bij een andere uitvoerder te laten plaatsvinden en/of gesloten regeling bij een andere uitvoerder zoals een verzekeraar onder te brengen.

⁸ Zie ook de reeds verleende pensioenverhogingen voor de eerste pensioenfondsen die zijn ingevaren.

Pagina: 2

1	Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	zeer bijzondere en urgente nieuwe inzichten en rechtspraak fundamentele wijzigingen van het wettelijk kader en de onderliggende afspraken met maatschappelijke partijen rechtvaardigen, mede omdat de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel al in volle gang is en voor sommige pensioenfondsen zelfs al is afgerond.			
2	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
	Hieraan svp de 'relativering' toevoegen dat het amendement de fundamentele van de WTP niet aantast en zich beperkt tot het (draagvlak voor) het 'invaren' van opgebouwde rechten. Dit si in de WTP wel de default maar geen verplichting. Kernvraag is of het proces van invaren van reeds opgebouwde rechten om aanvullende vormen van inspraak en zeggenschap vraagt.			
3	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	collectiviteit en solidariteit.			
4	Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
5	Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
	Ik mis hier het element bestaanszekerheid en de betekenis van een koopkrachtig pensioen voor mensen. De afdracht van premies biedt werkenden perspectief op een toereikend (meer dan minimaal en liefst koopkrachtig) inkomen in de pensioenfase. Geen armoede. De verplichtstelling en collectiviteit (i.c. delen van o.m. sterfterisico en collectief beleggen) dragen bij aan een beter resultaat voor iedereen maar zijn een middel, geen doel op zich.			
6	Nummer: 6	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	collectiviteit en solidariteit.			
7	Nummer: 7	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	gezamenlijk voordeel			
8	Nummer: 8	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	invaren, tenzij dit onevenredig ongunstig is voor betrokkenen (artikel 150I van de Pensioenwet). ⁷			
9	Nummer: 9	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	Daardoor profiteren alle generaties deelnemers snel van de voordelen van het nieuwe pensioenstelsel. ⁸			

ingevaren komt de bestaande pensioenopbouw apart van de toekomstige opbouw te staan.⁹

Met het amendement zal er vaker niet-ingevaren worden. Het niet-ingevaren leidt tot meer losstaande en kleinere pensioencollectieven. De reeds opgebouwde pensioenvermogens zullen gescheiden worden van de nieuwe opbouw. De mogelijkheden voor het collectief risico's delen tussen generaties zullen daardoor beperkter zijn. ³ Deze beperking van de intergenerationale solidariteit heeft een prijs: het perspectief voor het eerder verhogen van pensioenen zal in de meeste gevallen verminderen. ¹ Berekeningen van DNB bevestigen dit beeld.¹⁰ Het bij elkaar houden van het pensioencollectief leidt in de berekening ⁵ tot hogere pensioenen ten opzichte van het opsplitsen van de intergenerationale collectieven.¹¹ Ook brengt de situatie van kleinere collectieven en beperktere solidariteitselementen met zich mee dat de houdbaarheid van de verplichtstelling onder druk kan komen te staan. ⁴ De verplichtstelling is een wezenlijk kenmerk van het Nederlandse pensioenstelsel, waardoor miljoenen werknemers kunnen rekenen op een adequate financiële oude dag. ⁶

Datum

Onze referentie
2025-

2. Gevolgen amendement

2.1. Evenwichtige pensioentransitie

Bij de behandeling van de Wtp is benadrukt dat het belangrijkste vereiste in de pensioentransitie de evenwichtigheid voor alle deelnemersgroepen is. Sociale partners hebben hierover afspraken gemaakt en deze vastgelegd in het transitieplan. In het transitieplan wordt in ieder geval stilgestaan bij vier keuzes: 1) of er adequate compensatie moet worden geboden, en zo ja, op welke wijze; 2) of en op welke manier er een initiële vulling van de solidariteitsreserve of de risicodelingsreserve plaatsvindt; 3) op welke wijze het collectief vermogen omgerekend wordt naar individuele pensioenvermogens, en 4) indien van toepassing, of gerichte vermogenstoedeling wordt toegepast om specifieke inwaardoelen te halen. Pensioenfondsbesturen hebben de verantwoordelijkheid om tot een evenwichtige transitie te komen op basis van de afspraken uit het transitieplan. Dit is verantwoord in het implementatieplan en wordt beoordeeld door DNB.

⁷ Ook bij een referendum dan wel individueel bezwaarrecht moet de uitkomst van het proces altijd evenwichtig zijn: zowel het scenario van invaren als het scenario van niet-ingevaren moet deze toets doorstaan. Ook over niet-ingevaren, collectief dan wel op individuele basis, moeten evenwichtige afspraken gemaakt zijn tussen de sociale partners en deze afspraken moeten ook in de opdrachtaanvaarding worden betrokken door het pensioenfondsbestuur, na advies of instemming van de fondsorganen. Dit is op dit moment geen wettelijk voorschrift; het amendement voorziet hier ook niet in. Dit leidt ertoe dat er ⁸ geen evenwichtig alternatief klaarligt als het referendum uitwijst dat er niet mag worden ingevaren of wanneer de deelnemer de individuele keuze maakt om niet in te varen. Het pensioenfonds

⁹ Als een pensioenfonds niet invaart blijft gelden dat de nieuwe pensioenopbouw moet plaatsvinden in een solidaire of flexibele premieregeling. ⁹ aanvullend geldt dat het oude deel, het FTK, administratief volledig wordt afgescheiden van het nieuwe deel, de opbouw in een nieuwe premieregeling (conform artikel 150I van de Pensioenwet).

¹⁰ Zie ook de berekeningen die DNB heeft uitgevoerd (Kamerstukken II 2024-2025, 36578, nr. 11).

¹¹ Daarbij is het goed om op te merken dat dit komt doordat de buffers kleiner zijn in het nieuwe pensioenstelsel, waardoor de pensioenen eerder kunnen stijgen, maar ook kunnen dalen. In de Wtp kan de risicohouding meer worden afgestemd op leeftijdscohorten.

Pagina: 3

 Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

---

 Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

Deze beperking van de intergenerationele solidariteit heeft een prijs: het perspectief voor het eerder verhogen van pensioenen zal in de meeste gevallen verminderen.
opsplitsen van de intergenerationele collectieven.¹¹
kleinere collectieven en beperktere solidariteitselementen met zich mee dat de houdbaarheid van de verplichtstelling onder druk kan komen te staan.

 Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

Dat komt toch niet door het beperken van intergenerationele solidariteit, maar door het uitdelen van de buffers? Per saldo kan er geen sprake zijn van een verslechtering van het resultaat,

 Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

Berekeningen laten zien dat...

 Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

---

 Nummer: 6   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

---

 Nummer: 7   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

Ook bij een referendum dan wel individueel bezwaarrecht moet de uitkomst van het proces altijd evenwichtig zijn:
deze toets doorstaan.
geen evenwichtig alternatief
klaarligt als het referendum uitwijst dat er niet mag worden ingevaren of wanneer de deelnemer de individuele keuze maakt om niet in te varen.

 Nummer: 8   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

Dit klopt m.i. niet, de wettelijke eis van evenwichtigheid blijft gewoon gelden. Dus bij referendum zal vooraf het alternatief geschetst moeten worden (niet invaren) dat ook evenwichtig is. Dit betekent overigens zeker wel iets voor het proces (hoewel sommige fondsen ook zelf al besluiten tot niet-invaren met het oog op evenwichtigheid).

 Nummer: 9   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

Aanvullend geldt dat het oude deel,
het FTK, administratief volledig wordt afgescheiden van het nieuwe deel, de opbouw in een nieuwe premieregeling (conform artikel 150I van de Pensioenwet).

kan daarmee niet voldoen aan zijn wettelijke verplichtingen jegens het collectief en de individuele deelnemers. **2** daarmee ontstaat een juridische impasse.

Compensatie bij niet-invaren **3**

Als een fonds niet invaart of wanneer wordt gekozen voor een individueel bezwaarrecht, vindt **4** nog steeds een transitie plaats waarin de pensioenregeling wordt gewijzigd om te voldoen aan het wettelijk kader. Zo blijft er sprake van afschaffing van de doorsneesystematiek en generatie-effecten die ook zichtbaar zullen zijn in de pensioenverwachtingen en het netto profijt. Dit betekent dat er een compensatievraagstuk is bij niet-invaren, zowel in het geval van een referendum als bij individueel bezwaarrecht. **5** De Raad van State benoemt hierbij dat, hoewel de individuele situaties van de verschillende pensioenfondsen sterk uiteenlopen, er geen aanknopingspunten zijn dat niet-invaren voor deelnemers een gelijkwaardige optie is. De Raad van State benoemt dat niet-invaren leidt tot een verslechtering van het pensioenperspectief en dat hierdoor het uitgangspunt in gevaar komt dat sociale partners en pensioenfondsen bij de transitie dienen te voorkomen dat genomen besluiten onevenredig ongunstige gevolgen voor bepaalde deelnemersgroepen hebben. Het omdraaien van het standaard invaarpad is alleen verantwoord indien niet-invaren een **realistisch alternatief** biedt voor de betrokkenen en het goede functioneren van het stelsel als geheel hierdoor niet in gevaar wordt gebracht.

De compensatielast van de afschaffing van de doorsneesystematiek landt voornamelijk bij de groep 40-55 jarigen. Compensatie voor deze groep binnen de arbeidsvoorwaarde pensioen kan uit de premie plaatsvinden en daarnaast, in geval van invaren, uit het vermogen en de dubbele transitie. De meest gebruikte financieringsbron voor de compensatie is het bestaande vermogen in de collectieve buffers.¹² **Met niet-invaren vervalt deze mogelijkheid.**¹³

In het amendement wordt voorgesteld **9** bij zowel invaren als niet-invaren kan worden uitgegaan van dezelfde totale premie-inleg voor de nieuwe pensioenopbouw. Als de compensatie moet worden gedekt met een totale gelijkblijvende premie-inleg, kan dit alleen door middel van herverdeling via de premie en via het compensatiedepot. DNB heeft de financiële gevolgen hiervan in kaart gebracht: voor het **10** niet-invaren scenario ondervinden actieve deelnemers een nadeel oplopend tot -8% (deelnemers van ca. 45 jaar) in vergelijking met het ongewijzigd voortzetten van het FTK. Het is – door de fiscale grenzen – slechts beperkt mogelijk om door **gerichte compensatie uit de premie te compenseren**. DNB geeft aan dat het daarbij onzeker is of het wel mogelijk is om tot adequate compensatie te komen. De Pensioenfederatie becijfert de totale compensatielast op circa € 60 miljard.¹⁴

Zonder adequate compensatie is er in geval van niet-invaren sprake van transitie die voor groepen **onevenredig ongunstig kan uitpakken**. Dit geldt zowel voor een

¹² Uit de transitie-monitor Wtp blijkt dat dit in 92% van de gevallen plaatsvindt binnen de pensioenregeling. Uit de monitor blijkt dat in 84% van de regelingen (bij voorkeur) wordt gekozen voor compensatie uit de dekkingsgraad.

¹³ Het is niet toegestaan om vermogen van de 'oude' regeling te herverdelen of te gebruiken voor de nieuwe regeling. DNB onderschrijft dit: **het bestaande 11 dsvermogen kan onder de regels van het FTK niet aangewend worden voor compensatie en compensatie in de vorm van additionele toeslagverlening binnen het FTK wordt begrensd door het genoeg-is-genoege principe en de regels voor houdbare toeslagverlening**. Om te voorkomen dat een deelnemer fiscaal bovenmatig pensioen opbouwt, zijn er grenzen gesteld aan de maximale verhoging van pensioenaanspraken en -rechten die jaarlijks onder het FTK plaats kunnen vinden. Door dit zogenoemde genoeg-is-genoege principe is het fiscaal onaantrekkelijk om pensioenaanspraken en -rechten met meer dan de loon- of prijsinflatie te verhogen.

¹⁴ Dit betreft een inschatting van het CPB op basis van een enkele transitie.

Datum

Onze referentie
2025-

Pagina: 4

	Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Niet als de gevolgen op voorhand duidelijk zijn.				
	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
Daarmee ontstaat een juridische impasse.				
	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
	Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
r nog steeds een transitie afschaffing van de doorsneesystematiek en generatie-effecten die ook zichtbaar zullen zijn in de pensioenverwachtingen netto profijt. compensatievraagstuk is bij niet-invaren, uitgangspunt in gevaar komt dat sociale partners en pensioenfondsen bij de transitie dienen te voorkomen dat genomen besluiten onevenredig ongunstige gevolgen voor bepaalde deelnemersgroepen hebben. realistisch alternatief kan uit de premie plaatsvinden uit het vermogen en de dubbele transitie. Met niet-invaren vervalt deze mogelijkheid.¹³				
	Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
De Raad van State benoemt hierbij dat, hoewel de individuele situaties van de verschillende pensioenfondsen sterk uiteenlopen, er geen aanknopingspunten zijn dat niet-invaren voor deelnemers een gelijkwaardige optie				
	Nummer: 6	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
	Nummer: 7	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Toch er al best de nodige fondsen die deze afweging hebben gemaakt, het is hoe dan ook verstandig om expliciet te wegen of invaren wel of niet leidt tot een evenwichtige uitkomst. Dit blijft hier onbenoemd.				
	Nummer: 8	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Buffers blijven toch bij de opgebouwde rechten, worden onderdeel van het gesloten fonds, en daar zitten ook de mensen die gecompenseerd moeten worden. Compensatie kan in beginsel ook uit het fonds plaatsvinden.				
	Nummer: 9	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
	Nummer: 10	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
niet-invaren scenario ondervinden actieve deelnemers een nadeel oplopend tot -8% (deelnemers van ca. 45 jaar) in vergelijking met het ongewijzigd voortzetten van het FTK. gerichte compensatie uit de premie te compenseren. onevenredig ongunstig kan uitpakken.				
	Nummer: 11	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
fondsvermogen kan onder de regels van het FTK niet aangewend worden voor compensatie en compensatie in de vorm				

Opmerkingen over pagina 4 worden vervolgd op de volgende pagina

kan daarmee niet voldoen aan zijn wettelijke verplichtingen jegens het collectief en de individuele deelnemers. aarmee ontstaat een juridische impasse.

Compensatie bij niet-invaren

Als een fonds niet invaart of wanneer wordt gekozen voor een individueel bezwaarrecht, vindt e nog steeds een transitie plaats waarin de pensioenregeling wordt gewijzigd om te voldoen aan het wettelijk kader. Zo blijft er sprake van afschaffing van de doorsneesystematiek en generatie-effecten die ook zichtbaar zullen zijn in de pensioenverwachtingen en het netto profijt. Dit betekent dat er een compensatievraagstuk is bij niet-invaren, zowel in het geval van een referendum als bij individueel bezwaarrecht. e Raad van State benoemt hierbij dat, hoewel de individuele situaties van de verschillende pensioenfondsen sterk uiteenlopen, er geen aanknopingspunten zijn dat niet-invaren voor deelnemers een gelijkwaardige optie is. De Raad van State benoemt dat niet-invaren leidt tot een verslechtering van het pensioenperspectief en dat hierdoor het uitgangspunt in gevaar komt dat sociale partners en pensioenfondsen bij de transitie dienen te voorkomen dat genomen besluiten onevenredig ongunstige gevolgen voor bepaalde deelnemersgroepen hebben. Het omdraaien van het standaard invaarpad is alleen verantwoord indien niet-invaren een realistisch alternatief biedt voor de betrokkenen en het goede functioneren van het stelsel als geheel hierdoor niet in gevaar wordt gebracht.

De compensatielast van de afschaffing van de doorsneesystematiek landt voornamelijk bij de groep 40-55 jarigen. Compensatie voor deze groep binnen de arbeidsvoorwaarde pensioen kan uit de premie plaatsvinden en daarnaast, in geval van invaren, uit het vermogen en de dubbele transitie. De meest gebruikte financieringsbron voor de compensatie is het bestaande vermogen in de collectieve buffers.¹² Met niet-invaren vervalt deze mogelijkheid.¹³

In het amendement wordt voorgesteld d t bij zowel invaren als niet-invaren kan worden uitgegaan van dezelfde totale premie-inleg voor de nieuwe pensioenopbouw. Als de compensatie moet worden gedekt met een totale gelijkblijvende premie-inleg, kan dit alleen door middel van herverdeling via de premie en via het compensatiedepot. DNB heeft de financiële gevolgen hiervan in kaart gebracht: voor het et-invaren scenario ondervinden actieve deelnemers een nadeel oplopend tot -8% (deelnemers van ca. 45 jaar) in vergelijking met het ongewijzigd voortzetten van het FTK. Het is – door de fiscale grenzen – slechts beperkt mogelijk om door gerichte compensatie uit de premie te compenseren. DNB geeft aan dat het daarbij onzeker is of het wel mogelijk is om tot adequate compensatie te komen. De Pensioenfederatie becijfert de totale compensatielast op circa € 60 miljard.¹⁴

Zonder adequate compensatie is er in geval van niet-invaren sprake van transitie die voor groepen onevenredig ongunstig kan uitpakken. Dit geldt zowel voor een

¹² Uit de transitie-monitor Wtp blijkt dat dit in 92% van de gevallen plaatsvindt binnen de pensioenregeling. Uit de monitor blijkt dat in 84% van de regelingen (bij voorkeur) wordt gekozen voor compensatie uit de dekkingsgraad.

¹³ Het is niet toegestaan om vermogen van de 'oude' regeling te herverdelen of te gebruiken voor de nieuwe regeling. DNB onderschrijft dit: het bestaande dsvermogen kan onder de regels van het FTK niet aangewend worden voor compensatie en compensatie in de vorm

12 13 principie en de regels voor houdbare toeslagverlening. Om te voorkomen 14 een deelnemer fiscaal bovenmatig pensioen opbouwt, zijn er grenzen gesteld aan de maximale verhoging van pensioenaanspraken en -rechten die jaarlijks onder het FTK plaats kunnen vinden. Door dit zogenoemde genoeg-is-genoege principe is het fiscaal onaantrekkelijk om pensioenaanspraken en -rechten met meer dan de loon- of prijsinflatie te verhogen.

¹⁴ Dit betreft een inschatting van het CPB op basis van een enkele transitie.

Datum

Onze referentie
2025-

van additionele toeslagverlening binnen het FTK wordt begrensd door het genoeg-is-genoege principe en de regels voor houdbare toeslagverlening.

Nummer: 12   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

Geldt dat feitelijk ook voor gesloten fondsen? Ook die zullen een plan moeten opstellen voor het omgaan met c.q. toedelen van opgebouwd vermogen.

Nummer: 13   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

Nummer: 14   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

referendum als voor individueel bezwaarrecht. Bij individueel bezwaarrecht is het zelfs zo dat de ¹beslissing van individuen gevolgen heeft voor het vermogen dat aanwezig is voor invaren en daarmee voor de uitkomst van evenwichtigheid van de transitie voor de deelnemers die geen bezwaar hebben gemaakt. Hoe groter de groep is die gebruik maakt van het individueel bezwaarrecht, hoe minder vermogen er collectief beschikbaar is voor het bewerkstelligen van een evenwichtige transitie. Aangezien op voorhand niet duidelijk is hoe groot de groep is, zal het zeer complex zijn om voorafgaand aan het 'inspraakmoment' specifiek vast te stellen wat de financiële gevolgen zijn voor het fonds als geheel.

Datum

Onze referentie
2025-

Al met al concludeer ik dat het waarborgen van de evenwichtigheid van de pensioentransitie zeer complex zal zijn met het amendement. Dit vergroot het risico voor pensioendeelnemers op onevenwichtige uitkomsten, vooral ten aanzien van de afschaffing van de doorsnee ²systematiek. De Raad van State benoemt hierover dat hiermee ook de solidariteit van het pensioenstelsel in het gedrang komt waardoor het ⁴amendement niet bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak voor de transitie en het vertrouwen in het pensioenstelsel. Ik ⁵keer die constatering.

2.2. Keuzebegeleiding pensioendeelnemers

De ⁶achterliggende bedoeling van het amendement om deelnemers meer handelingsperspectief te bieden, kan ik volgen. De pensioentransitie is ingrijpend en kan ook als ingrijpend ervaren worden door pensioendeelnemers, zoals ook wordt aangedragen door de ANBO-PCOB en partners. Tegelijkertijd is het belangrijk de bredere consequenties van het bieden van meer directe inspraak goed te wegen. Zo is in het geval van individueel bezwaarrecht niet vooraf vast te stellen wat het te verwachte pensioen is voor deelnemers als zij kiezen om achter te blijven. De uitkomst voor de individuele bezwaarmaker is immers mede afhankelijk van de keuze van andere deelnemers. De daadwerkelijk implicatie van de keuze wordt daardoor pas later duidelijk, zonder dat de deelnemer dit heeft kunnen meewegen.

In de transitie gaat het niet alleen om de gevolgen voor een individu, maar ook om de gevolgen voor het collectief. Een referendum danwel individueel bezwaarrecht individualiseert de belangenafweging in de pensioentransitie. Deelnemers wordt namelijk gevraagd naar wat hun eigen voorkeur is, terwijl de uitkomst effect heeft op de pensioentransitie voor het collectief. Dat levert inherent spanning op met een collectief en solidair stelsel. Daarnaast wijzen de Pensioenfederatie, de AFM en de jongerenorganisaties op de borging van representativiteit bij een minimum opkomstpercentage van 30%. Dit vergroot het risico op een uitkomst die geen recht doet aan de belangen van bepaalde deelnemersgroepen, kan leiden tot generatietegenstellingen en verlies van draagvlak en vertrouwen onder (groepen) deelnemers. Ook de Raad van State stelt dat het referendum geen waarborg bevat om te voorkomen dat de uitkomst onevenredige gevolgen heeft voor bepaalde deelnemersgroepen en stelt de vraag of er sprake is van een legitieme uitkomst als slechts 30% van de betrokkenen heeft gereageerd.

Om te zorgen dat deelnemers de gevolgen voor het collectief meewegen, is het nodig dat de individuele deelnemer ⁸zage heeft in de gevolgen van wel of niet invaren voor het pensioenfonds en voor alle leeftijdsgroepen, waarbij bij niet-invaren de oude opbouw in het FTK blijft en de nieuwe opbouw in het nieuwe pensioenstelsel plaatsvindt. Hierbij horen, zoals benoemd door de Stichting van de Arbeid, ook de gevolgen voor het te voeren beleggingsbeleid en indexatieperspectief en dus het zicht op een koopkrachtiger pensioen. AFM stelt

Pagina: 5

 Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

beslissing van individuen gevolgen heeft voor het vermogen dat aanwezig is voor invaren en daarmee voor de uitkomst van evenwichtigheid van de transitie voor de deelnemers die geen bezwaar hebben gemaakt. waarborgen van de evenwichtigheid van de pensioentransitie zeer complex zal zijn met het amendement. risico voor pensioendeelnemers op onevenwichtige uitkomsten, vooral ten aanzien van de afschaffing van de doorsneesystematiek.

 Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

 Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

Evenwichtigheid moet echt per fonds worden beoordeeld, daar valt generiek niets over te zeggen.

Ik mis hier bovendien reflectie op de redenering dat inspraak over een evenwichtige afweging m.b.t. invaren tot meet draagvlak zou kunnen leiden (waarom de burger wantrouwen)?.

Fondsen kunnen nu ook vrijwillig peilingen of referenda organiseren, deelnemers individueel bezwaarrecht bieden en sommigen doen dat ook.

 Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

amendement niet bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak voor de transitie en het vertrouwen in het pensioenstelsel. Ik deel die constatering.

 Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

 Nummer: 6   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

achterliggende bedoeling van kan ik volgen. bredere consequenties meer directe inspraak uitkomst voor de individuele bezwaarmaker is immers mede afhankelijk van de keuze van andere deelnemers. pas later duidelijk, zonder dat de deelnemer dit heeft kunnen meewegen. gevolgen voor het collectief. uitkomst effect heeft op de pensioentransitie voor het collectief. uitkomst die geen recht doet aan de belangen van bepaalde deelnemersgroepen, kan leiden tot generatietegenstellingen en verlies van draagvlak en vertrouwen onder (groepen) deelnemers. legitieme uitkomst

 Nummer: 7   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

 Nummer: 8   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

inzage heeft in de gevolgen van wel of niet invaren voor het pensioenfonds en voor alle leeftijdsgroepen, beleggingsbeleid gevolgen voor het te voeren beleggingsbeleid

Opmerkingen over pagina 5 worden vervolgd op de volgende pagina

referendum als voor individueel bezwaarrecht. Bij individueel bezwaarrecht is het zelfs zo dat de **eslissing van individuen gevolgen heeft voor het vermogen dat aanwezig is voor invaren en daarmee voor de uitkomst van evenwichtigheid van de transitie voor de deelnemers die geen bezwaar hebben gemaakt.** Hoe groter de groep is die gebruik maakt van het individueel bezwaarrecht, hoe minder vermogen er collectief beschikbaar is voor het bewerkstelligen van een evenwichtige transitie. Aangezien op voorhand niet duidelijk is hoe groot de groep is, zal het zeer complex zijn om voorafgaand aan het 'inspraakmoment' specifiek vast te stellen wat de financiële gevolgen zijn voor het fonds als geheel.

Datum

Onze referentie
2025-

Al met al concludeer ik dat het **waarborgen van de evenwichtigheid van de pensioentransitie zeer complex zal zijn met het amendement.** Dit vergroot het **riscio voor pensioendeelnemers op onevenwichtige uitkomsten, vooral ten aanzien van de afschaffing van de doorsne systematiek.** De Raad van State benoemt hierover dat hiermee ook de solidariteit van het pensioenstelsel in het gedrang komt waardoor het **amendement niet bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak voor de transitie en het vertrouwen in het pensioenstelsel.** Ik deel die **constatering.**

2.2. Keuzebegeleiding pensioendeelnemers

De **achterliggende bedoeling van** het amendement om deelnemers meer handelingsperspectief te bieden, **kan ik volgen.** De pensioentransitie is ingrijpend en kan ook als ingrijpend ervaren worden door pensioendeelnemers, zoals ook wordt aangedragen door de ANBO-PCOB en partners. Tegelijkertijd is het belangrijk de **brede consequenties** van het bieden van **meer directe inspraak** goed te wegen. Zo is in het geval van individueel bezwaarrecht niet vooraf vast te stellen wat het te verwachte pensioen is voor deelnemers als zij kiezen om achter te blijven. De **uitkomst voor de individuele bezwaarmaker is immers mede afhankelijk van de keuze van andere deelnemers.** De daadwerkelijk implicatie van de keuze wordt daardoor **pas later duidelijk, zonder dat de deelnemer dit heeft kunnen meewegen.**

In de transitie gaat het niet alleen om de gevolgen voor een individu, maar ook om de **gevolgen voor het collectief.** Een referendum danwel individueel bezwaarrecht individualiseert de belangenafweging in de pensioentransitie. Deelnemers wordt namelijk gevraagd naar wat hun eigen voorkeur is, terwijl de **uitkomst effect heeft op de pensioentransitie voor het collectief.** Dat levert inherent spanning op met een collectief en solidair stelsel. Daarnaast wijzen de Pensioenfederatie, de AFM en de jongerenorganisaties op de borging van representativiteit bij een minimum opkomstpercentage van 30%. Dit vergroot het risico op een **uitkomst die geen recht doet aan de belangen van bepaalde deelnemersgroepen, kan leiden tot generatietegenstellingen en verlies van draagvlak en vertrouwen onder (groepen) deelnemers.** Ook de Raad van State stelt dat het referendum geen waarborg bevat om te voorkomen dat de uitkomst onevenredige gevolgen heeft voor bepaalde deelnemersgroepen en stelt de vraag of er sprake is van een **legitieme uitkomst** als slechts 30% van de betrokkenen heeft gereageerd.

Om te zorgen dat deelnemers de gevolgen voor het collectief meewegen, is het nodig dat de individuele deelnemer **inzage heeft in de gevolgen van wel of niet invaren voor het pensioenfonds en voor alle leeftijdsgroepen,** waarbij bij niet-invaren de oude opbouw in het FTK blijft en de nieuwe opbouw in het nieuwe pensioenstelsel plaatsvindt. Hierbij horen, zoals benoemd door de Stichting van de Arbeid, ook de **gevolgen voor het te voeren beleggingsbeleid en indexatieperspectief en dus het zicht op een koopkrachtiger pensioen.** AFM stelt

indexatieperspectief en dus het zicht op een koopkrachtiger pensioen.

dat de keuze die de deelnemer moet maken rond de goedkeuring zeer impactvol is en ¹ **ingetermijngevolgen heeft die de deelnemer mogelijk niet goed kan overzien.** Volgens de AFM ontbreken aanvullende wettelijke vereisten hoe deelnemers **correct, duidelijk, evenwichtig en tijdig worden geïnformeerd** en begeleid door hun pensioenuitvoerder bij het maken van een voor hen passende keuze voor hun pensioenfonds. De Raad van State stelt dat het de vraag is of een dergelijke complexe problematiek, waarbij een invaarbesluit samenhangt met een veelheid aan andere besluiten die in het kader van de transitie moeten worden genomen, **zich leent voor een simpele ja/nee-vraag.** Zij benoemen dat naarmate een keuze moeilijker te doorgronden is, de sturende invloed van andere factoren sterker is. Zo kan de optie 'niet-invaren' als status quo worden opgevat, terwijl niet-invaren in werkelijkheid niet betekent dat alles hetzelfde blijft.

De Raad van State stelt verder dat het essentieel is dat de respons een adequate weerspiegeling vormt van de gehele deelnemerspopulatie. **Deelnemers die zich benadeeld voelen door de uitkomst van een referendum zullen anders betogen dat hun rechten zijn ontnomen.** Voor zulke procedures zal bovendien vaker aanleiding zijn als de uitkomst voor (sommige) deelnemers aantoonbaar onevenredig ² **ongunstig is.** Volgens de Raad van State is de kans hierop nog groter bij het alternatief van een **individueel bezwaarrecht,** waarbij zij aangeven dat er geen goede keuzebegeleiding mogelijk is omdat de uitkomsten afhangen van de keuzes van andere deelnemers.

~~Concluderend geeft de Raad van State aan dat zij er niet van overtuigd is dat een referendum of individueel bezwaarrecht in deze context zinvol is en tot een meer legitieme uitkomst zal leiden. Ik ³ **deel die constatering.**~~

2.3. Positie sociale partners en wettelijke verantwoordelijkheden pensioenfondsbesturen

Sociale partners overleggen in Nederland over de inhoud van de pensioenregeling in de tweede pijler. De transitie zoals die nu plaatsvindt is gestoeld op het door het kabinet met sociale partners ⁴ **gesloten Pensioenakkoord.** De arbeidsvoorwaardelijke fase is sinds 1 januari 2025 voor nagenoeg alle pensioenregelingen bij pensioenfondsen afgerond.

Het amendement heeft **impact op de positie van sociale partners.** Het wordt dan namelijk mogelijk dat de keuze van **(een deel van) de deelnemers de collectieve afspraken tussen sociale partners doorkruist.** Dit staat op gespannen voet met verdragen van de **International Labour Organisation (ILO),** zoals ook benoemd door de Raad van State en de Stichting van de Arbeid. Op basis hiervan hebben werkgevers en werknemers het recht om zich te verenigen en om in vrijheid **collectieve onderhandelingen te voeren.**¹⁵ Verdragspartijen moeten die vrije collectieve onderhandeling bevorderen en mogen het niet belemmeren. Bovendien moet voorgenomen wetgeving die raakt aan deze collectieve onderhandelingsvrijheid vooraf afdoende worden geconsulteerd bij sociale partners.

Daarnaast geldt dat pensioenfondsen de pensioenregeling uitvoeren in opdracht van sociale partners. Bij de opdrachtaanvaarding beoordelen pensioenfondsen, aan de hand van het transitieplan, of zij de opgedragen pensioenregeling en het eventuele invaarverzoek van sociale partners kunnen uitvoeren.¹⁶ Hierbij wordt

¹⁵ ILO-Verdrag nr. 87 (Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1984), ILO-Verdrag nr. 98 (Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949) en ILO-Verdrag nr. 154 (Collective Bargaining Convention, 1981).

¹⁶ Artikel 102a PW

Datum

Onze referentie
2025-

Pagina: 6

Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

langetermijngevolgen heeft die de deelnemer mogelijk niet goed kan overzien.

correct, duidelijk, evenwichtig en tijdig worden geïnformeerd

zich leent voor een simpele ja/nee-vraag.

Deelnemers die zich

benadeeld voelen door de uitkomst van een referendum zullen anders betogen dat hun rechten zijn ontnomen.

individueel bezwaarrecht,

referendum of individueel bezwaarrecht in deze context zinvol is en tot een meer legitieme uitkomst zal leiden. Ik deel die constatering.

Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

---

Raad voor de rechtspraak verwacht niet minder bezwaren dan bij bestaande wet (waar overigens ook al veel bezwaren werden verwacht), vanwege het schrappen van individueel bezwaarrecht.

Individueel bezwaarrecht zou wel kunnen bijdragen aan meer (individueel) draagvlak voor de afweging.

Goede keuzebegeleiding kan bovendien worden geborgd, conform de huidige wet bij waardeoverdracht.

Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

---

Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

gesloten Pensioenakkoord.

impact op de positie van sociale partners.

(een deel van) de deelnemers de collectieve

afspraken tussen sociale partners doorkruist.

ociale partners doorkruist. Dit staat op gespannen voet met

International Labour Organisation (ILO),

collectieve onderhandelingen te voeren.¹⁵

Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

---

Graag ingaan op de vraag of en hoe dit geldt voor opgebouwde rechten, en hoe dit raakt aan eigendomsrecht

rekening gehouden met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving, waaronder de evenwichtige belangenafweging en de beheerste en integere bedrijfsvoering. Pensioenfondsen kunnen niet eigenstandig besluiten een andere pensioenregeling uit te voeren of een pensioenregeling, na referendum, niet uit te voeren. Dat is aan sociale partners. Als de regeling niet uitvoerbaar blijkt, dient het pensioenfonds dat terug te geven aan sociale partners. Het voorgestelde amendement geeft **1** een duidelijkheid over wat er gebeurt in deze situatie en over de vraag wie beslist over de keuze tussen een referendum en individueel bezwaarrecht. De Raad van State onderschrijft dit ook, en benadrukt dat de collectieve besluitvorming waarborgt dat een integrale en evenwichtige afweging van alle betrokken belangen plaatsvindt. Sociale partners kunnen de belangen van alle deelnemersgroepen beschouwen en zijn daarbij cruciaal voor de collectiviteit en solidariteit binnen het stelsel.

Datum

Onze referentie
2025-

2.4. Juridische aspecten

Het amendement werpt twijfel op over de **juridische houdbaarheid van invaren**. Bij zowel de totstandkoming en parlementaire behandeling van de Wtp is hier **uitgebreid bij stilgestaan (o.a. paragraaf 10.2.5 in de memorie van toelichting)**¹⁷. De Raad **van State heeft de juridische onderbouwing van de wet op dit aspect expliciet getoetst**.¹⁸

Daarnaast heeft prof. Peters op verzoek van uw Kamer een juridische analyse¹⁹ uitgevoerd waarin de vraag centraal staat of bij het invaren van de pensioenen sprake is van **2** **ongerechtvaardigde inmenging in het eigendomsrecht waardoor en/of waarna risico's bestaan voor de Staat, werkgevers, het rechtsstelsel en pensioenfondsen**.²⁰ In mijn reactie op de analyse ben ik ingegaan op de onderbouwing van het invaren van pensioenen.²¹ Inmenging is geoorloofd volgens het EVRM indien deze bij wet is voorzien, het algemeen belang dient, en de 'fair balance' test doorstaat (d.w.z. dat de genomen maatregelen proportioneel zijn en geen onevenredige last opleggen). Volgens het Handvest en de EVRM is inmenging geoorloofd indien de beperking bij wet is voorzien, en de beperking de wezenlijke inhoud eerbiedigt van het recht dat wordt beperkt. Ik concludeer dat uit de onderbouwing en behandeling van de Wtp blijkt dat aan de voorwaarden voor inmenging van het **eigendomsrecht is voldaan. De analyse van prof. Peters onderschrijft dat**. Daarbij wordt aangetekend dat het uiteindelijke oordeel hierover afhangt van de manier waarop aan de wettelijke voorwaarden invulling wordt gegeven. **Ik onderschrijf dus niet de stelling dat het de vraag is of invaren juridisch wel is toegestaan**.

3 Het amendement stelt "dat het buiten werking stellen van het individueel bezwaarrecht afbreuk doet aan wezenlijke inhoud van pensioenrecht". Dit wordt ook aangedragen door de ANBO-PCOB en partners. **4** **Het buiten werking stellen van het individueel bezwaarrecht kan volgens de analyse van prof. Peters op zichzelf genomen de fair balance-test doorstaan, hoewel het tijdelijk buiten werking stellen van het bezwaarrecht in beginsel afbreuk kan doen aan de wezenlijke inhoud van het pensioenrecht**. Dat het evengoed gerechtvaardigd is, heeft te maken met de door de regering aangevoerde, en door het parlement

¹⁷ Kamerstukken II 2021-2022, 36067, nr. 3, p. 177.

¹⁸ Kamerstukken II 2021-2022, 36067, nr. 4.

¹⁹ Kamerstukken II 2023-2024, 32043, nr. 664 – bijlage 'Juridische analyse inzake motie Joseph over risico's bij invaren'.

²⁰ In de juridische analyse is getoetst aan artikel 1 van het Eerste Protocol, de artikelen 14 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), en de artikelen 16, 17, 21 en 27 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (Handvest).

²¹ Kamerstukken II 2024-2025, 32043, nr. 668.

1 Nummer: 1 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald

geen duidelijkheid over wat er gebeurt in deze situatie en over de vraag wie beslist over de keuze tussen een referendum en individueel bezwaarrecht.
juridische houdbaarheid van invaren.
uitgebreid bij stilgestaan (o.a.
van State heeft de juridische onderbouwing van de wet op dit aspect expliciet getoetst.¹⁸

1 Nummer: 2 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald

ongerechtvaardigde inmenging in het eigendomsrecht waardoor en/of waarna risico's bestaan voor de Staat, werkgevers, het rechtstelsel en pensioenfondsen.²⁰
eigendomsrecht is voldaan. De analyse van prof. Peters onderschrijft dat.
Ik onderschrijf dus niet de stelling dat het de vraag is of invaren juridisch wel is toegestaan.

1 Nummer: 3 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Free Hand Datum: Onbepaald

1 Nummer: 4 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald

Het buiten werking stellen van
het individueel bezwaarrecht kan volgens de analyse van prof. Peters op zichzelf genomen de fair balance-test doorstaan, hoewel het tijdelijk buiten werking stellen van het bezwaarrecht in beginsel afbreuk kan doen aan de wezenlijke inhoud van het pensioenrecht.

1 Nummer: 5 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: (Unknown) Datum: Onbepaald

Dit doet niet geheel recht aan de genuanceerde opvatting van Peters dat het uitschakelen van het bezwaarrecht het draagvlak niet ten goede komt

geaccordeerde, ¹bedelijke gronden²² voor het buiten werking stellen van het individueel bezwaarrecht bij de transitie. Daar komt bij dat boven op de bestaande waarborgen vanuit de governance, de Wtp ²extra waarborgen heeft gecreëerd, waaronder het hoorrecht en de versterking van de interne governance. Ik ben ervan bewust dat de ervaringen met het hoorrecht divers zijn (zie ook het onderzoek dat ik eind 2024 met uw Kamer heb gedeeld).

Datum

Onze referentie
2025-

3. Referendum inpassen in de lopende transitie

3.1. Gevolgen transitieproces

Alle pensioenuitvoerders zijn op dit moment druk bezig in een lopende transitie. Het voorschrijven van een referendum dan wel individueel bezwaarrecht heeft

⁴rote impact op de planning en strategie van alle fondsen die nog willen invaren.

Dit wordt bevestigd door de Pensioenfederatie en DNB. Het doorkruist niet alleen het op dit moment ingezette beleggingsbeleid van pensioenfondsen,²³ maar ook de ⁵mijlpalen die in het kader van het Herstel- en veerkrachtplan zijn vastgesteld (zie paragraaf 3.2 Financiële en budgettaire gevolgen). Het amendement leidt tot een wezenlijk andere inrichting van de pensioentransitie, zonder dat daar nadere bepalingen voor zijn opgenomen.

Om te zorgen dat er ook een evenwichtig scenario bij niet-invaren klaarligt voor het referendum en/of er een voorziening is getroffen voor niet-invaarders bij een individueel bezwaarrecht, moeten ⁶sociale partners ingrijpende aanvullende afspraken maken en transitieplannen herzien. Hierop wijzen ook DNB en de Stichting van de Arbeid. In praktische zin betekent dit dat sociale partners veel extra tijd nodig hebben om tot nieuwe afspraken te komen in een nieuw transitieplan voor niet-invaren en een voorziening moeten treffen voor niet-invaarders, te beginnen met de keuze of zij de optie van een individueel bezwaarrecht en/of referendum willen aanbieden. In dit nieuwe transitieplan zullen zij alle fundamentele keuzes opnieuw moeten wegen en uitleggen. Aanvullend moeten sociale partners de doelstellingen, kwantitatieve maatstaven, bandbreedtes en voorrangregels vastleggen met betrekking tot de transitie. Tijdens dit proces moeten ook verenigingen van gepensioneerden en gewezen deelnemers ⁷opnieuw worden betrokken in het kader van het hoorrecht.

Zoals eerder genoemd is een grote uitdaging de wijze waarop wordt omgegaan met ⁸compensatie voor de afschaffing van de doorsneesystematiek, aangezien bij collectief niet-invaren de voornaamste financieringsbron hiervoor wegvalt. Dat betekent naar verwachting een verslechtering van het pensioenresultaat, waarvoor een oplossing gevonden moet worden. Dit leidt er bovendien toe dat het initiële transitieplan voor invaren verouderd is, en dat de bandbreedtes opnieuw aan de hand van de dan geldende economische omstandigheden zullen moeten worden vastgesteld. ⁹Naar verwachting duurt het herzien van het transitieplan inclusief achterbanraadpleging een tot twee jaar, waarna het transitieplan pas kan worden aangeboden aan het pensioenfonds dat vervolgens ook tijd nodig heeft om met de interne pensioenfondsorganen te komen tot een opdracht aanvaarding en het vaststellen van het implementatieplan. Daarbij moeten pensioenfondsen in voorkomende gevallen ook hun initiële implementatieplan actualiseren. Vervolgens moeten beide versies worden beoordeeld door DNB. Ook bij pensioenuitvoerders

²² Kamerstukken II 2021-2022, 32043, nr. 584.

²³ Denk aan de financiële posities die pensioenfondsen hebben ingenomen om hun dekkingsgraad zo stabiel mogelijk te houden in aanloop naar de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Een gedwongen aanpassing hiervan kan negatieve gevolgen hebben voor de financiële positie en voor de markt als geheel.

Pagina: 8

1	Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	redelijke gronden22 voor			
1	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	extra waarborgen hoorrecht divers zijn			
1	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
	Dit is wel heel summier, ik onderschrijf dat de huidige inspraak niet altijd veel voorstelt en dat het hoorrecht weinig bekend en benut is.			
1	Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	grote impact op de planning en strategie van alle fondsen die nog willen invaren. mijlpalen die in het kader van het Herstel- en veerkrachtplan zijn vastgesteld			
1	Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
1	Nummer: 6	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	sociale partners ingrijpende aanvullende afspraken maken en transitieplannen herzien. extra tijd nodig hebben om tot nieuwe afspraken te komen in een nieuw transitieplan voor niet-invaren en een voorziening moeten treffen voor niet- invaarders, te beginnen met de keuze of zij de optie van een individueel bezwaarrecht en/of referendum willen aanbieden. opnieuw worden betrokken in het kader van het hoorrecht. Naar verwachting duurt het herzien van het transitieplan inclusief achterbanraadpleging een tot twee jaar, waarna het transitieplan pas kan worden aangeboden aan het pensioenfonds dat vervolgens ook tijd nodig heeft om met de interne pensioenfondsorganen te komen tot een opdrachtaanvaarding en het vaststellen van het implementatieplan.			
1	Nummer: 7	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
	Dit geldt vooral bij referendum, dan moet er een plan B zijn. Impact kan per fonds verschillen lijkt me. Bij individueel bezwaarrecht is dit toch niet het geval?			
1	Nummer: 8	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
	compensatie voor de afschaffing van de doorsneesystematiek,			
1	Nummer: 9	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
	Dit geldt toch niet voor individueel bezwaarrecht?			

en begeleidende experts ontstaat door deze nieuwe extra opgaven een congestie aan werkzaamheden waardoor de hele pensioentransitie **1 aanzienlijk vertraging** gaat oplopen. Al met al kan dit worden beschouwd als een majeure bijstelling van de huidige transitie.

Aanpassen deelnemersinformatie

In de Pensioenwet zijn wettelijke communicatievoorschriften opgenomen over het **juist, tijdig en begrijpelijk informeren van de deelnemers**. Pensioenuitvoerders geven hieraan uitvoering tijdens de transitie. De op dit moment voorgeschreven transitie-informatie is niet genoeg om de deelnemer een volledige weergave te geven van **situaties en context bij een referendum dan wel individueel bezwaarrecht**.²⁴ De informatie met de implicaties van wel of niet-invaren of gebruik van het individueel bezwaarrecht zou hieraan moeten worden toegevoegd. De fondsen zullen hun **communicatieplan op dit punt ingrijpend moeten aanpassen, wat extra ontwikkeltijd en capaciteit vergt**.

Gevolgen voor verzekeraars en ppi's

Het Verbond van Verzekeraars geeft in haar reactie aan dat de politieke discussie rondom het amendement ook indirect invloed kan hebben op de transitie bij verzekeraars en ppi's. Dit kan leiden tot **2 tstelgedrag bij werkgevers en werknemers om afspraken te maken over de hernieuwde pensioenregeling**. Voorkomen moet worden dat de hoeveelheid werkgevers dat zich op het laatste moment meldt voor het omzetten van het pensioencontract zo groot zal zijn dat verzekeraars dat niet meer kunnen verwerken vóór 1 januari 2028. Dit risico doet zich vooral voor bij relatief kleinere werkgevers.

3.2. Financiële en budgettaire 3 gevolgen

Het amendement heeft potentieel **3** financiële en budgettaire impact voor de Rijksoverheid. Meer specifiek zien deze risico's op de overheid als werkgever, op de verwachte belastingopbrengsten en op het Herstel- en Veerkrachtplan (HVP). De **omvang waarin deze risico's materialiseren, zijn onder meer afhankelijk van keuzes die uitvoerende partijen maken tijdens de transitie**. Het amendement kan in potentie de werkgeverslasten en uitvoeringskosten doen toenemen.

Overheids- en zorgwerkgevers

Met het amendement is nog altijd sprake van afschaffing van de **doorsneesystematiek**, zowel in het geval van een referendum of individueel bezwaarrecht. Niet-invaren zou leiden tot **minder ruimte voor compensatie vanuit de pensioenbuffers van ABP en PFZW, het vergroten van het compensatievraagstuk en tot meer druk op compensatie vanuit de premie**. Dit leidt tot **minder loonruimte voor overheids- en zorgpersoneel**, wat sectorale arbeidsmarktimplicaties kan hebben.

Op het moment van niet-invaren zullen voor de nieuwe opbouw geen middelen vanuit de **reserves van het pensioenfonds** beschikbaar zijn voor compensatie. Deze blijven bij het vermogen van de niet-ingevaren pensioenen (de huidige wet noch het amendement voorzien erin om deze over te kunnen hevelen).²⁵ Voor de nieuwe pensioenopbouw zal dan de **4 compensatie voor de afschaffing van de doorsneepremie 5** **a extra premieheffing moeten gebeuren**. Ten tijde van het

²⁴ In de Leidraad informatieverstrekking aan deelnemers bij een Collectieve Waardeoverdracht schrijft de AFM voor dat de **6 deelnemer voldoende tijd moet** hebben om een weloverwogen beslissing te kunnen nemen en dat de deelnemer een volledige weergave krijgt van situaties en context. Naast de voordelen behoren ook de nadelen en de risico's expliciet te worden genoemd en inzichtelijk te worden gemaakt.

²⁵ Artikel 150I, zevende lid, van de Pensioenwet.

Datum

Onze referentie
2025

	Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
aanzienlijk vertraging juist, tijdig en begrijpelijk informeren van de deelnemers. situaties en context bij een referendum dan wel individueel bezwaarrecht. ²⁴ communicatieplan op dit punt ingrijpend moeten aanpassen, wat extra ontwikkeltijd en capaciteit vergt.				
	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
uitstelgedrag bij werkgevers en werknemers om afspraken te maken over de hernieuwde pensioenregeling. 3.2. Financiële en budgettaire gevolgen omvang waarin deze risico's materialiseren, zijn onder meer afhankelijk van keuzes die uitvoerende partijen maken tijdens de transitie. doorsneesystematiek, minder ruimte voor compensatie vanuit de pensioenbuffers van ABP en PFZW, het vergroten van het compensatievraagstuk en tot meer druk op compensatie vanuit de premie. minder loonruimte voor overheids- en zorgpersoneel,				
	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
	Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
compensatie voor de afschaffing van de reserves van het pensioenfonds				
	Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
via extra premieheffing moeten gebeuren.				
	Nummer: 6	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
deelnemer voldoende tijd moet				

kabinet Rutte III is jaarlijks € 200 miljoen gereserveerd op de Aanvullende post van Financiën voor **1** overheidswerkgevers ten behoeve van compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek gedurende de transitieperiode (t/m 2036).

Bij het ABP is voorzien dat 3% van de pensioenverplichtingen benodigd is voor compensatie afschaffing doorsneesystematiek om, met invaren, tot een evenwichtige transitie te komen. Dit gaat bij ABP om ca. € 15 miljard. Bij PFZW is ook voorzien dat 3% van de pensioenverplichtingen, oftewel circa € 7,5 miljard nodig is om tot een evenwichtige transitie te komen. Voor overheid- en zorgwerkgevers betekent **2** niet-invaren dat circa € 22,5 miljard uit extra premie of versoberingen van de pensioenregeling moet komen om een evenwichtige pensioentransitie te bereiken.

4 Gevolgen voor belastingopbrengsten

Een referendum leidt **3** tot een saldo-effect voor de Rijksoverheid, dit komt bovenop de hierboven geschetste lasten.

Als een referendum leidt tot niet-invaren, zorgt dit ervoor dat er geen compensatie kan worden geboden voor de afschaffing van de doorsneesystematiek voor met name deelnemers tussen de 40-55 jaar uit de **6** pensioenbuffers. Dat leidt voor sociale partners tot twee keuzes: een versobering accepteren van de toekomstige pensioenen of met een hogere premie proberen de gevolgen van de afschaffing van de doorsneesystematiek te verminderen. Hierdoor neemt de druk op compensatie vanuit de pensioenpremie toe. Zoals DNB aangeeft, betekent dit laatste dat er minder loonruimte zal zijn voor de verhoging van het primair loon en dat er hogere druk komt op werkgevers. Afhankelijk van de vormgeving van het individueel bezwaarrecht en de mate van gebruik, kunnen de budgettaire effecten vergelijkbaar zijn. Hieronder wordt een inschatting gemaakt van de mogelijke gedragseffecten, waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de budgettaire effecten zouden kunnen zijn.

In de pensioenhervorming is extra fiscale ruimte geboden voor compensatie vanuit de premie, namelijk 3%-punt tot en met 2036. Er is indertijd ingeschat dat 20% van deze extra ruimte gebruikt gaat worden. Als er minder ingevaren wordt als gevolg van het amendement, zal er meer van deze ruimte gebruikt gaan worden. Er is op dit moment geen exacte inschatting voorhanden, daarom is een range gegeven van het mogelijke effect, waarbij uitgegaan is van met het CPB afgesproken vaste categorieën voor gedragseffecten, namelijk 20% (klein effect), 50% (gemiddeld effect) en 80% (groot effect). Dit voorkomt discussies over schijnprecisie. De inschatting is **7** dat het gebruik van de extra fiscale ruimte zal toenemen tot ergens tussen "gemiddeld", 50% (ondergrens) en "groot", 80% (bovengrens), oftewel, ten opzichte van het huidige geraamde gebruik van 20%, ergens tussen 30%-punt extra gebruik en 50%-punt extra gebruik.

Bij een pensioengrondslag van € 268 miljard leidt 30%-punt extra gebruik (ondergrens) van de 3% compensatieruimte tot **8** € 8,4 miljard extra premie, hetgeen bij een gemiddeld aftrektarief van 50% leidt tot een derving van € 1,2 miljard. Bij 50%-punt extra gebruik (bovengrens) leidt dit tot € 4,0 miljard extra premie en een derving van € 2,0 miljard. Op termijn leidt de extra compensatiepremie tot tijdelijk hogere pensioenuitkeringen en daardoor hogere belastingopbrengsten. Structureel is er geen effect. Dit is samengevat in Tabel 1.

Tabel 1: Effect op belastingopbrengst (miljard euro; + is saldoverbeterend)

Datum

Onze referentie
2025-

-
- Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
overheidswerkgevers ten behoeve van compensatie
niet-invaren dat circa € 22,5 miljard uit extra premie of
versoberingen van de pensioenregeling moet komen om een evenwichtige
pensioentransitie te bereiken.
-
- Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Gaaf wel voorbij aan de specifieke mogelijkheden die er zijn voor gesloten fonds met hoge buffers en goed rendement - zo'n
fonds zal opgebouwd vermogen uiteindelijk ook moeten toedelen naar generaties.
-
- Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald
-
- Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Dit is met (heel) veel veronderstellingen en onzekerheden omgeven, zoals de mate waarin er wordt afgezien van invaren en de
concrete invulling van de compensatie
-
- Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
saldo-effect voor de Rijksoverheid,
pensioenbuffers.
minder loonruimte zal zijn voor de verhoging
van het primair loon en dat er hogere druk komt op werkgevers.
budgettaire effecten vergelijkbaar zijn.
individueel bezwaarrecht
mate van gebruik,
-
- Nummer: 6   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald
-
- Nummer: 7   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
dat het gebruik van de extra fiscale ruimte zal
toenemen tot ergens tussen "gemiddeld", 50% (ondergrens) en "groot", 80%
(bovengrens),
-
- Nummer: 8   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
2,4 miljard extra premie,
aftrektarief van 50% leidt tot een derving van € 1,2
miljard. Bij 50%-punt extra gebruik (bovengrens) leidt dit tot € 4,0 miljard extra
€ 2,0 miljard.
Structureel is er geen effect.

	2026	2027	2028	...	2036	2037	2038	Struc.
Ondergrens	-1,2	-1,2	-1,2	...	-1,0	0,2	0,2	0
Bovengrens	-2,0	-2,0	-2,0	...	-1,7	0,3	0,3	0

Datum

Onze referentie
2025

De doorwerking van het amendement op de inkomsten is in dit geval een tweede **1**de effect, daarmee is dit effect niet lastenkaderrelevant. Wel zijn de budgettaire effecten **saldo-relevant**. Het saldo-effect van de lagere inkomsten slaat neer in een periode waarin het tekort volgens het **CEP in 2026 in de buurt komt van de 3%** bbp. Bij ongewijzigd beleid overschrijdt het tekort de 3% na de kabinetsperiode. Dat staat op gespannen voet met de Europese grenswaarden.

Overigens is het goed om op te merken dat de bedragen in Tabel 1 dus niet de som zijn van de compensatielast voor de afschaffing van de doorsneesystematiek.

3 Dit betreft **uitsluitend de inschatting 2** in de gevolgen voor de **belastingopbrengsten vanwege een hoger dan geraamde fiscaal aftrekbare pensioenpremie.**

Werkgeverslasten en uitvoeringskosten

Voor overige werkgevers zullen de **4** **werkgeverslasten bij niet-invaren potentieel** fors toenemen, dan wel zullen de pensioenopbouw van hun medewerkers flink naar beneden moeten worden bijgesteld. Het is de vraag of en hoe deze **arbeidsvoorwaardelijke afspraken gemaakt kunnen worden**. Voorafgaand aan het referendum moeten sociale partners en daaropvolgend pensioenfondsen ook over een niet-invaaroptie overeenstemming bereiken, waarbij ook deze afspraken evenwichtig voor alle deelnemers dienen te zijn. Tot slot geeft de Pensioenfederatie aan dat de voorgestelde wijzigingen leiden tot aanzienlijk **hogere kosten voor pensioenfondsen** omdat het werk opnieuw gedaan moet worden.

Affinanciering pensioenen militairen en politieke ambtsdragers

De Pensioenwet bepaalt dat alle werknemerspensioenen kapitaalgedekt dienen te zijn.²⁶ De pensioenen van militairen die voor 1 juni 2001 zijn opgebouwd zijn wettelijk uitgezonderd van deze kapitaaldekking en worden gefinancierd via de begroting van **5** **defensie**. Ook de pensioenen van de politieke ambtsdragers, die vallen onder de Algemene uitkerings- en pensioenwet **politieke ambtsdragers** (Appa), zijn niet kapitaalgedekt. Deze pensioenen worden uitgevoerd door de afzonderlijke overheidsinstellingen (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen). Zowel voor de pensioenen van militairen opgebouwd voor 1 juni 2001 als voor de pensioenen van politieke ambtsdragers, geldt dat deze bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd worden betaald uit de begroting van de betreffende overheidsinstelling.

In geval de ABP-regeling invaart (beoogde datum 1-1-2027) zullen daarvoor de militaire begrotingsgefinancierde pensioenen afgefinancierd moeten worden in december 2026. Het kabinet heeft hiervoor een reservering **van € 8,5 miljard** opgenomen. Voor de affinanciering van de **Appa-pensioenen van het Rijk is een reservering opgenomen van € 0,3 miljard in 2027.**

Bij niet-invaren zou de directe noodzaak om de begrotingsgefinancierde pensioenen van defensie kapitaalgedekt te maken, vervallen. De huidige situatie kan dan behouden blijven voor hetgeen al opgebouwd is. Nieuwe opbouw vindt in de nieuwe regeling plaats. Dit **verlaagt de piekbelasting van het EMU-saldo in 2026 met € 8,5 miljard (ca. 0,7%-punt bbp).** Dit leidt niet tot een besparing,

²⁶ Artikel 127 van de Pensioenwet.

 Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

orde effect, daarmee is dit effect niet lastenkaderrelevant.

saldo-relevant.

CEP in 2026 in de buurt komt van de 3%

uitsluitend de inschatting van de gevolgen voor de

belastingopbrengsten vanwege een hoger dan geraamde fiscaal aftrekbare

pensioenpremie.

 Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald

---

 Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald

---

Bandbreedtes bij veronderstelde hogere premie, zeer onzeker

 Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

werkgeverslasten bij niet-invaren potentieel

arbeidsvoorwaardelijke afspraken gemaakt kunnen worden.

hogere kosten voor pensioenfondsen

Affinanciering pensioenen militairen en politieke ambtsdragers

 Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald

---

Defensie.

politieke ambtsdragers

In geval de ABP-regeling invaart (beoogde datum 1-1-2027) zullen daarvoor de

militaire begrotingsgefinancierde pensioenen afgefinancierd moeten worden in december 2026.

van € 8,5 miljard

Appa-pensioenen van het Rijk is een

reservering opgenomen van € 0,3 miljard in 2027.

verlaagt de piekbelasting van het EMU-saldo in

2026 met € 8,5 miljard (ca. 0,7%-punt bbp).

omdat de huidige **1**asmiddelen dan langjarig uitgekeerd moeten blijven worden vanuit de defensiebegroting. Deze middelen worden dan niet, zoals de overige pensioengelden, belegd en zullen uiteindelijk tot hogere kosten leiden. Bij vertraging van de transitiedatum voor het ABP verschuift de affinancieringssom in de tijd naar achter, wat leidt tot een piekbelasting van het EMU-saldo in een later jaar.

Datum

Onze referentie
2025

Herstel- en Veerkrachtplan (HVP)

In het HVP zijn, na goedkeuring van uw Kamer, omtrent de pensioentransitie vier mijlpalen afgesproken. Een referendum of individueel bezwaarrecht leidt tot vertraging van de transitie, de uitvoering is hier niet op voorbereid en reeds **afgeronde transitieplannen zullen opnieuw moeten worden opgesteld**. Dit betekent dat de drie nog te behalen mijlpalen naar verwachting niet kunnen worden gehaald. Daarbij worden elementen van de reeds behaalde mijlpaal (inwerkingtreding Wtp) teruggedraaid. De juridisch vastgelegde mijlpalen in het HVP zijn:

1. Inwerkingtreding Wtp (reeds voldaan);
2. Publicatie van afgeronde transitieplannen (deadline Q1 2025);
3. Indienen van **2**plementatieplannen bij DNB (deadline Q1 2026);
Goedkeuring van invaarbesluiten met invaardatum 1-1-2027 voor 2/3^e deel van de deelnemers en gepensioneerden (deadline augustus 2026).

Een referendum, of individueel bezwaarrecht, leidt ertoe dat de pensioentransitie met een **paar jaar wordt vertraagd**. Implementatieplannen worden daarmee later ingediend bij DNB. Pensioenfondsen hebben voorbereidingstijd nodig om het referendum te kunnen uitvoeren, dit terwijl de meeste pensioenfondsen bezig zijn met het afronden van het implementatieplan. **Dit kan er toe leiden dat de tweede en derde mijlpaal niet worden behaald**. Voor de laatste mijlpaal geldt dat het mogelijk is dat er minder wordt ingevaren bij een referendum. Dit leidt ertoe dat de mijlpaal niet wordt gehaald. Dat zou betekenen dat de drie nog te behalen mijlpalen naar verwachting niet worden gehaald als gevolg van het amendement. Daarmee zou niet **langer invulling kunnen worden gegeven aan door uw Kamer goedgekeurde afspraken met de Europese Commissie**.

Tot slot geldt overkoepelend voor de pensioenhervorming dat expliciet is vastgelegd dat dit ziet op het invaren van pensioenen van deelnemers, omdat **5**varen in zeer grote mate bijdraagt aan het verwezenlijken van de doelen van deze hervorming. Niet-invaren vormt naar verwachting aanleiding voor de Europese Commissie om tot de conclusie te komen dat de afgesproken hervorming **niet is behaald in de periode van het HVP**. Daarbij zou de Commissie tot de conclusie kunnen komen dat de resultaten van de behaalde mijlpaal (inwerkingtreding Wtp) zijn teruggedraaid, zodat ook die mijlpaal effectief niet behaald is. Het substantieel aanpassen van de pensioentransitie waarbij ook vertraging optreedt en de afgesproken doelen niet worden gehaald, zoals bij een referendum of individueel bezwaarrecht, zal kunnen leiden dat **7**e Commissie een hoge korting zal opleggen voor iedere van de vier pensioenmijlpalen, leidend tot een risico oplopend tot € 2,4 miljard.²⁷ Dit is een uitgavenkader- en saldorelevant budgettair effect. Wat de daadwerkelijke consequenties zijn is pas vast te stellen als hierover ook **gesprekken zijn gevoerd met de Commissie**.

²⁷ Zie ook Kamerstukken II, 2023-2024, 32043, nr. 652, waarin de kortingssystematiek reeds is toegelicht.

-
- Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
kasmiddelen dan langjarig uitgekeerd
Herstel- en Veerkrachtplan (HVP)
afgeronde transitieplannen zullen opnieuw moeten worden opgesteld.
-
- Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
implementatieplannen bij
Goedkeuring van invaarbesluiten
paar jaar wordt vertraagd.
Dit kan er toe leiden dat de tweede
en derde mijlpaal niet worden behaald.
langer invulling kunnen worden gegeven aan door uw Kamer
goedgekeurde afspraken met de Europese Commissie.
-
- Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Het halen van deze mijlpalen staat qua tijd hoe dan ook onder druk; alleen 4e mijlpaal (% ingevaren pensioenen) inhoudelijk
mogelijk niet gehaald, maar hierbij kunnen we ons wel afvragen of dit iets zegt over het succes van de transitie (ook bij niet-
invaren is er sprake van een succesvolle transitie).
-
- Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Free Hand   Datum: Onbepaald
-
- Nummer: 5   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
invaren in zeer grote mate bijdraagt aan het verwezenlijken van de doelen van
deze hervorming.
niet is behaald in de periode van het HVP.
-
- Nummer: 6   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Hier plaats ik een kanttekening bij. De omslag naar een meer persoonlijk DC-stelsel wordt hoe dan ook gemaakt; zorgvuldig
omgaan met opgebouwde rechten zou op dit oordeel niet van invloed moeten zijn.
-
- Nummer: 7   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
de Commissie een
hoge korting zal opleggen voor iedere van de vier pensioenmijlpalen, leidend tot
een risico oplopend tot € 2,4 miljard.²⁷
gesprekken zijn gevoerd met de Commissie.

Het voorkomen van een dergelijke korting vergt een nieuwe onderhandeling met de Europese Commissie waarbij op voorhand onduidelijk is of de Commissie bereid is nieuwe afspraken te maken.

Datum

Onze referentie
2025

1 2 **evolgen voor de rechtspraak**

Het amendement stelt dat **3ruk op de rechtspraak** een van de argumenten is voor invoering van het referendum of individueel bezwaarrecht. De Raad voor de Rechtspraak stelt dat het niet aannemelijk is gemaakt dat het aantal potentiële geschillen zal **afnemen als gevolg van het amendement**. Het is daarmee de vraag of de invoering van een referendum of individueel bezwaarrecht de rechtspraak **daadwerkelijk zal ontlasten**. Ook bij een referendum of een individueel bezwaarrecht kunnen mensen zich benadeeld voelen door de uitkomsten en om die reden naar de rechter stappen. Zeker in combinatie met de situatie dat er niet wordt ingevaren, waarbij de kans groter is dat er **minder compensatie** kan worden geboden voor het afschaffen van de doorsneesystematiek. De Raad van State onderschrijft dat met het **amendement het conflictopwekkend karakter en de juridische risico's van de besluitvorming over invaren niet minder groot zullen worden en zelfs eerder toenemen door de complexe invaarbeslissing, los van alle samenhangende beslissingen, afhankelijk te maken van de uitkomst van een referendum of individueel bezwaarrecht**. Tot slot wijst de Raad voor de Rechtspraak erop dat de huidige Wtp al voorziet in manieren om de druk op de rechtspraak te ontlasten, door de instelling van buitenrechtelijke geschilbeslechting.

Gevolgen voor het wetsvoorstel verlenging pensioentransitie

 4 Het wetsvoorstel, waarbij dit amendement is ingediend, gaat over de verlenging van de transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel. De met het amendement beoogde wijzigingen zijn niet direct gerelateerd aan dit wetsvoorstel, maar kunnen wel **5rote gevolgen hebben voor het wetsvoorstel**. Zoals de Raad van State opmerkt, bestaat het gevaar dat aanneming van het amendement ertoe zal leiden dat uiteindelijk het **gehele wetsvoorstel verworpen wordt**. Dit zou de beoogde verlenging van de transitietermijn kunnen vertragen en zo de belangen van vele pensioengerechtigden bij de invoering van het nieuwe stelsel kunnen schaden.

4.   Blik op de toekomst

De **6ernwaarde van het Nederlandse pensioenstelsel is collectiviteit en solidariteit**. Dat betekent dat deelnemers, jongeren en ouderen, gezamenlijk pensioen **7opbouwen en risico's delen met elkaar**. Door deze solidariteit is de pensioenuitkomst voor **iedereen naar verwachting beter**. Met de pensioentransitie is het de bedoeling om deze collectiviteit en solidariteit te behouden. Het gaat om een **grote verandering die nodig is om ervoor te zorgen dat het pensioenstelsel de komende decennia mee kan gaan**.

 9 Tegelijkertijd **8an een grote verandering ook leiden tot vragen** en zorgen bij burgers. Werkenden kunnen zich afvragen wat de gevolgen zijn voor het opgebouwde pensioen en gepensioneerden kunnen zich afvragen wat de gevolgen zijn voor de maandelijkse uitkering. Achterliggend kunnen mensen zich ook afvragen of hun individuele belangen wel goed worden afgewogen. Ik kan me die zorgen goed voorstellen. Het is de taak van mij als minister, maar ook van alle maatschappelijke partijen betrokken bij deze stelselherziening, om te luisteren naar alle stemmen en daar zeer **zorgvuldig mee om te gaan**. Het draagvlak voor ons collectieve pensioenstelsel en de gevolgen voor de koopkracht zijn daarbij de

Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Dit is een te eenzijdige weergave. RvR was ook kritisch op WTP en verwacht forse belasting van de rechtspraak. Graag actief naar verwijzen (advies uit 2022). Het amendement maakt dat niet per se beter, maar potentiële bron van jurisdisering blijft. We gaan hier niet in op de vraag of meer zeggenschap kan bijdragen aan het wegnemen van wantrouwen en daarmee van jurisdisering.			
Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
Gevolgen voor de rechtspraak			
Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
druk op de rechtspraak afnemen als gevolg van het amendement. daadwerkelijk zal ontlasten. minder compensatie amendement het conflictopwekkend karakter en de juridische risico's van de besluitvorming over invaren niet minder groot zullen worden en zelfs eerder toenemen door de complexe invaarbeslissing, los van alle samenhangende beslissingen, afhankelijk te maken van de uitkomst van een referendum of individueel bezwaarrecht			
Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Svp actief verwijzen naar genomen maatregelen, gevaar is deels ondervangen			
Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
grote gevolgen hebben voor het wetsvoorstel. gehele wetsvoorstel verworpen wordt.			
Nummer: 6	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
kernwaarde van het Nederlandse pensioenstelsel is collectiviteit en solidariteit.			
Nummer: 7	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
opbouwen en risico's delen met elkaar. iedereen naar verwachting beter. grote verandering die nodig is om ervoor te zorgen dat het pensioenstelsel de komende decennia mee kan gaan. zorgvuldig mee om te gaan.			
Nummer: 8	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
kan een grote verandering ook leiden tot vragen			
Nummer: 9	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
iets actiever: we kunnen constateren dat er vragen en zorgen zijn, onder meer bij ouderenorganisaties en gepensioneerden.			

kernelementen. Ik zie daar een opgave, die ik ook samen met sociale partners en pensioenuitvoerders ¹ wil aangaan.

4.1. Draagvlak en betrokkenheid

Het ² vergroten van het draagvlak voor het collectieve pensioenstelsel en de pensioentransitie is een wenselijk streven. Vooropgesteld geldt dat in de Wtp al uitgebreide wettelijke waarborgen rondom verplichte deelnemerscommunicatie, evenwichtige belangenafweging en deelnemersvertegenwoordiging zijn opgenomen. Maar meer vertrouwen, meer draagvlak ontstaat niet door méér regels of méér wettelijke verplichtingen op te leggen. Het vraagt om een open houding, van alle betrokkenen. Door een luisterend oor te bieden, te verdiepen in onderliggende zorgen en open te communiceren. Daarbij is het belangrijk om te onderzoeken welke zorgen er leven en bij welke groepen.

Het vertrouwen in het pensioenstelsel is al enige tijd stabiel, zo blijkt uit de meest recente rapportage Publieksmonitor pensioenen.²⁸ Structureel is het vertrouwen hoger onder gepensioneerden en hoog financieel geletterden. Onder 55-plussers, gepensioneerden en financieel lager geletterden zien we een lichte toename van het vertrouwen.²⁹ Daarentegen is er een groep van 11% die weinig vertrouwen heeft in het pensioenstelsel. Dit negatieve gevoel kent veel verschillende oorzaken. De belangrijkste zijn algemeen wantrouwen en/of gebrek aan vertrouwen in politiek en instituties, een gebrek aan transparantie en duidelijkheid en toegenomen onzekerheid als gevolg van de aanstaande veranderingen.

Ik wil samen met de sector op korte termijn komen tot een aantal ⁴ concrete acties waarmee de zorgen van deelnemers over de pensioentransitie kunnen worden geadresseerd. Het ⁵ onderzoek Vertrouwen in pensioen³⁰ biedt al aanknopingspunten, net als het door de indieners genoemde onderzoek van Henkens en Van Dalen.³¹ Het is cruciaal om te luisteren naar de deelnemers, op basis waarvan verbeteringen kunnen worden ingezet. Deze verbeteringen kunnen gaan over het ⁶ actief betrekken van specifieke deelnemersgroepen bij de transitie. Een aantal pensioenfondsen betreft bijvoorbeeld al verenigingen van gepensioneerden bij de besluitvorming over de transitie, naast de reguliere formele deelnemersvertegenwoordiging. Het is goed wanneer dit grotere navolging krijgt in de sector. Tevens kan informatie over de pensioentransitie nog beter en laagdrempeliger worden ontsloten en kunnen deelnemers met hun vragen naar het juiste informatiepunt worden geholpen.

Veel van deze initiatieven behoren tot de verantwoordelijkheid van de pensioenfondsen. Ik roep de pensioenfondsen op het gesprek tussen deelnemers

²⁸ Zie Publieksmonitor Pensioenen, kwartaal 1 2025; [Publieksmonitor pensioenen | Rapport | Rijksverheid.nl](#)

²⁹ Een grote middengroep van 64% heeft geen uitgesproken vertrouwen of wantrouwen ten aanzien van hoe het pensioen geregeld is. Deze groep spreekt onzekerheid en twijfel uit over de huidige situatie en de toekomst, maar gaat daarbij niet bij voorbaat uit van een negatieve uitkomst, zoals wel vaker zichtbaar is voor de groep 55-plussers, gepensioneerden en financieel lager geletterden. Een kwart heeft veel vertrouwen. Dat komt met name voort uit een algemeen vertrouwen dat het goed geregeld is in Nederland, de goede wet- en regelgeving en het toezicht daarop en ervaringen uit het verleden. Daarnaast zien we dat deze groep aangeeft dat ze hun pensioenzaken goed geregeld hebben.

³⁰ [Vertrouwen in pensioen. Rapport over kwalitatief onderzoek onder pensioendeelnemers en werkgevers die pensioen aanbieden | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

³¹ Van Dalen, H. P. & Henkens, C. J. I. M. (2025). Invaren of ingroeien in het nieuwe pensioenstelsel? Voorkeuren van pensioendeelnemers in een referendum. (Netspar; Vol. Industry paper 2025-03). [Invaren of ingroeien in het nieuwe pensioenstelsel? Voorkeuren van pensioendeelnemers in een referendum - Tilburg University Research Portal](#)

Datum

Onze referentie
2025

-
- 1 Nummer: 1 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald
wil aangaan.
-
- 1 Nummer: 2 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald
vergroten van het draagvlak
uitgebreide wettelijke waarborgen
open
houding, van alle betrokkenen. Door een luisterend oor te bieden, te verdiepen in
onderliggende zorgen en open te communiceren.
vertrouwen in het pensioenstelsel is al enige tijd stabiel,
wantrouwen en/of gebrek aan
vertrouwen in politiek en instituties, een gebrek aan transparantie en duidelijkheid
en toegenomen onzekerheid als gevolg van de aanstaande veranderingen.
-
- 1 Nummer: 3 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: (Unknown) Datum: Onbepaald
Graag ook ingaan op voorbeelden van fondsen die nu al intern referenda organiseren of bezwaarrecht toepassen om draagvlak te
vergroten.

Meer in het algemeen: mensen meenemen in verandering, dilemma's en keuzes verdient echt serieus aandacht.
-
- 1 Nummer: 4 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald
concrete acties
-
- 1 Nummer: 5 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald
onderzoek Vertrouwen in pensioen30 biedt al
aanknopingspunten, net als het door de indieners genoemde onderzoek van
Henkens en Van Dalen.³¹
Van Dalen, H. P. & Henkens, C. J. I. M. (2025). Invaren of ingroeien in het nieuwe
pensioenstelsel? Voorkeuren van pensioendeelnemers in een referendum. (Netspar; Vol.
Industry paper 2025-03).
-
- 1 Nummer: 6 Auteur: Hijum, Y.J. van Onderwerp: Highlight Datum: Onbepaald
actief betrekken van specifieke deelnemersgroepen bij de transitie.
Een aantal pensioenfondsen betreft bijvoorbeeld al verenigingen van
gepensioneerden bij de besluitvorming over de transitie,
informatiepunt worden geholpen.

(actief en gepensioneerd) en de besluitvormende organen in het fonds nog meer te stimuleren. Fondsen hebben al aangegeven dat zij hier veel aandacht aan besteden. Ook wil ik in de komende weken van de sector horen welke andere manieren zij inzetten om de mogelijkheden voor **betrokkenheid van deelnemersgroepen te vergroten**. Vanuit het ministerie en samenwerkingspartijen zal ik de informatie op Pensioenduidelijkheid.nl nog meer inrichten op basis van de vragen die deelnemers hebben, buiten de kanalen die nu al worden ingezet, zoals de informatiepunten digitale overheid bij openbare bibliotheken verspreid door Nederland, Steffie.nl en Wijzer in geldzaken.

Datum

Onze referentie
2025

4.2. Koopkracht

Het koopkrachtperspectief voor pensioendeelnemers is een belangrijk element voor het draagvlak voor het nieuwe pensioenstelsel. De Wtp biedt meer perspectief op een koopkrachtig pensioen voor deelnemers door een betere, **3** **gerichte toedeling van risico's en rendementen en vormt daarmee dus een effectievere inzet van het collectief fondsvermogen**. De lagere buffers en de afwezigheid van een fiscale begrenzing op de uitkering dragen ook bij aan dit verbeterde perspectief. Er is binnen het wettelijk kader van de Wtp ook meer ruimte voor **gerichte koopkrachtsturing** dan in het oude pensioenstelsel door instrumenten als de **solidariteitsreserve**. Tegelijkertijd blijft het kapitaalgedekte pensioen afhankelijk van de **mate van risico die fondsen kunnen en willen nemen in het belang van hun deelnemers**. Dat betekent dat de wens om bij een even hoge startuitkering nog meer te kunnen sturen op koopkracht ook betekent dat er **meer risico's genomen moeten worden (ofwel door risico's op financiële markten te nemen of door intergenerationele herverdeling binnen het fonds)**. Daarmee ontstaat er voor groepen een **onzekerder pensioen** met ook een hogere kans op pensioenverlagingen. Al met al snap ik goed de vraag of pensioenfondsen op termijn **voldoende ruimte nemen voor het koopkrachtperspectief**, zoals ook is gesteld door de ANBO-PCOB en partners. De vraag is of de wettelijke ruimte in de toekomst niet nog ruimer moet zijn. Ook is het een weging tussen de te nemen risico's door het collectief en de evenwichtige verdeling van de financiële risico's tussen deelnemersgeneraties binnen dat collectief.

Voor het onderdeel koopkracht is er een aantal varianten dat ik verder kan onderzoeken. Deze varianten werk ik uit langs een aantal criteria: wat zijn de gevolgen voor de intergenerationele risicodeling, wat aan de basis heeft gelegen voor het Pensioenakkoord, de voortgang van de transitie, budgettaire en financiële gevolgen, maatschappelijk draagvlak en koopkrachtperspectief. Ik wil expliciet nagaan **4** **de maatregelen beter na de transitie ingezet kunnen worden**, zodat het transitieproces geen hinder ondervindt. Daarbij is het belangrijk om ook nadrukkelijk te kijken naar de gevolgen voor intergenerationele solidariteit en evenwichtigheid. De opties die ik nader zal onderzoeken betreffen in ieder geval: het kunnen inzetten van een **reëel beschermingsrendement**, een **variabele afslag op het projectierendement en de inzet van de solidariteitsreserve bij verwachte inflatie**. Deze opties zullen worden verkend met experts, de Pensioenfederatie, DNB, AFM en sociale partners.

Ik zal uw Kamer rond **de zomer informeren over de stand van zaken met betrekking tot de uitwerking van bovenstaande opties**.

5. Slot

Ik heb de zienswijzen ingewonnen van verschillende betrokken partijen uit de sector en het advies van de Raad van State tot mij genomen. Ik concludeer dat

---

1 Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
deelnemersgroepen te vergroten.
betrokkenheid van

2 Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Expliciete rol verantwoordingsorganen noemen?

Ook graag toevoegen dat tijdig en juist informeren van deelnemers van wezenlijk belang is; zorgen hierover van indieners deel ik, mede gelet op signalen hierover van AFM (januari '25)

3 Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
gerichtere toedeling van risico's en rendementen en vormt daarmee dus een
effectievere inzet van het collectief fondsvermogen.
gerichte koopkrachtsturing
solidariteitsreserve.
mate van risico die fondsen kunnen en willen nemen
in het belang van hun deelnemers.
meer risico's genomen moeten worden (ofwel door risico's op financiële markten
te nemen of door intergenerationele herverdeling binnen het fonds).
onzekerder pensioen
voldoende ruimte nemen voor het koopkrachtperspectief,

4 Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
of de maatregelen beter na de transitie ingezet kunnen worden,
reëel beschermingsrendement,
variabele afslag
op het projectierendement en de inzet van de solidariteitsreserve bij verwachte inflatie.
de zomer informeren over de stand van zaken met
betrekking tot de uitwerking van bovenstaande opties.

het amendement een aantal cruciale ³onwenselijke consequenties heeft ²die niet opwegen tegen de wens uit het amendement om het draagvlak voor de transitie en het vertrouwen in het pensioenstelsel te vergroten. Wel spreek ik mijn waardering uit voor de indieners van het amendement om te blijven nadenken over de voortgang van de pensioentransitie. Ik doe graag de uitnodiging aan alle betrokkenen om signalen over de voortgang van de pensioentransitie te blijven delen, zodat we gezamenlijk vorm kunnen blijven geven aan een zorgvuldige en ordentelijke transitie in het belang van alle deelnemersgroepen. Daarbij houd ik mijn ogen en oren open voor mogelijke verbeteringen die ons pensioenstelsel ten goede komen, tijdens en na de transitie.

De Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid,

Y.J. van Hijum

Datum

Onze referentie
2025

-
- Nummer: 1   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Underline   Datum: Onbepaald
onwenselijke consequenties
opwegen
die niet
-
- Nummer: 2   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
die niet
voortgang van de pensioentransitie.
mijn ogen en oren open voor mogelijke verbeteringen die ons pensioenstelsel ten
goede komen, tijdens en na de transitie.
-
- Nummer: 3   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: Highlight   Datum: Onbepaald
onwenselijke consequenties heeft
opwegen tegen de wens uit het amendement om het draagvlak voor de transitie
en het vertrouwen in het pensioenstelsel te vergroten
-
- Nummer: 4   Auteur: Hijum, Y.J. van   Onderwerp: (Unknown)   Datum: Onbepaald
Dit kunnen we anders opschrijven:
- begrip voor de onderliggende zorg over transparantie en draagvlak
- ben ook bereid om daar op actie te ondernemen met alle betrokkenen, zie deze brief
- het amendement heeft vergaande gevolgen, zo blijkt uit alle reacties, en zal zeker niet per definitie het draagvlak voor de transitie vergroten en kan ten koste gaan van het pensioenresultaat
- onderscheid maken tussen individueel bezwaarrecht en referendum
- ik kies er voor om tegemoet te komen aan de zorgen op een andere manier dan via het amendement voorgesteld. Dring er bij de kamer op aan om ingrijpende gevolgen voor transitie-proces bij de verdere behandeling van het amendement serieus mee te wegen.